

Puli, Sharpei en Thaise Ridgeback. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

In de vergelijking hebben we dit keer drie exotische rassen met een apart uiterlijk waar historisch maar weinig over bekend is: de Hongaarse Puli, de Chinese Shar Pei en de Thaise Ridgeback.

Als zuiver gefokte rashond heeft de Puli de oudste papieren. Genetisch is de Shar Pei echter 'oorspronkelijker'. Net als de nauw aan hem verwante Husky en Malamute staat hij nog dicht bij de oorspronkelijke gedomesticeerde wolf (Parker 2012). Dat heeft vooral te maken met het isolement waarin honden in China de laatste eeuwen verkeerden.

Niet vermengd

Nadat de handel met het westen over land via de Zijderoute rond 1400 was stilgevallen, drongen handelaars maar incidenteel en heel mondjesmaat tot China door. Vanaf de 17^e eeuw had het rijke China met haar hoogstaande cultuur bovendien maar weinig boodschap aan het - in hun ogen barbaarse - Westen. Eeuwenlang hield China de grenzen gesloten voor westerlingen. De honden van het eerste uur die zo'n 10.000 jaar geleden vanuit het Nabije Oosten gaandeweg zijn meegenomen, verhandeld, cadeau gedaan of uit zichzelf zijn meegetrokken met passerende jagers/verzamelaars en zo ook China terecht waren gekomen, raakten daardoor na 1400 niet of nauwelijks vermengd met hondenrassen uit het westen.

Opium

Pas in de 19^e eeuw kwamen er weer meer westerlingen in China. In die tijd gingen de Engelsen in opium handelen en raakten tienduizenden Chinezen eraan verslaafd. Om de problemen het hoofd te bieden, nam China in 1839 de hele jaarvoorraad opium van de Britten ter waarde van £3.000.000 in beslag. De Britten lieten dit niet over hun kant gaan, met als gevolg dat er twee Opiumoorlogen tussen beide landen werden gevoerd die door de Britten gewonnen werden. Hierdoor werd China gedwongen haar grenzen voor het westen open te stellen. Daarmee kwam tussen 1860 en 1900 ook de Chinese hondenpopulatie in beeld van de Britten, juist in een tijd dat er steeds meer aandacht kwam voor honden als ras.

Smakelijk

Uit archeologische bronnen blijkt dat de honden in veel oude culturen gewaardeerd werden; echter lang niet altijd als jacht-, waak- of gezelschapshond, maar vaak ook om van tijd tot tijd smakelijk op te peuzelen. In China werden honden, zoals de voorlopers van de Chow Chow, vaak speciaal gefokt voor hun bont of vetgemest voor hun vlees. Andere, vooral kleine, honden werden als gezelschapshond gehouden en vertroeteld door de rijke elite. De meeste honden leefden gewoon op straat in de dorpen en steden.

Vetgemest

Het is goed mogelijk dat voorlopers van de Shar Pei gehouden werden voor hun vlees. In een ooggetuigenverslag uit 1802 wordt gemeld dat er in de provincie Kanton honden met rijst

werden vetgemest, die het formaat van een grote spaniël hadden, een korte, harde, borstelige, zandkleurige vacht, een enigszins gekrulde staart, kleine doordringende gitzwarte ogen en een zeer steile achterhand waardoor de honden een stijf loopje hadden. De binnenkant van de lippen van de honden was donker en de tong was blauw. Ze blaften veel, met een korte harde blaf. Ze hadden een nors en wild karakter, omdat ze nooit als huishond gehouden werden, maar opgesloten zaten in kooien. Deze honden hadden een vrij spitse snoet en rechtopstaande oren.

Zeldzaam

De Britten hadden, toen ze in de 19^e eeuw tot China doordrongen, vooral aandacht voor de kleine, kortpotige hondjes die ze bij plunderingen van de keizerlijke paleizen aantroffen. Voor de gewone, in dorpen levende straathonden, was er nauwelijks belangstelling, al werd er eind 19^e eeuw ook wel eens een ‘edible dog’ als curiositeit mee uit China genomen. Rond 1900 had de Chow Chow daaraan zijn opkomst als ras te danken. De belangstelling in het westen voor gewone dorpshonden veranderde pas door een artikel in het Amerikaanse blad *Dogs* uit 1971 over de zeldzaamste honden ter wereld, waarin een foto van een soort Shar Pei stond.

Hongersnood

Dat honden als de Shar Pei zo zeldzaam geworden waren, had te maken met de politieke situatie in China. Honden hadden het namelijk zwaar te verduren in het communistische China van Mao Zedong. Het hebben van honden werd als burgerlijk en spilziek beschouwd en zwaar belast. Bovendien werd China in de jaren 1959-1961 door een grote hongersnood getroffen. In een poging om de opbrengsten van de graan- en rijstooft te vergroten had Mao verordend dat mussen en andere vogels die zaden aten, uitgeroeid moesten worden. Overal gingen mensen de straat op om mussen met het lawaai van op elkaar geslagen potten en pannen te verjagen, net zolang tot ze van vermoeidheid uit de lucht vielen. Mao had echter over het hoofd gezien dat de vogels ook schadelijke insecten aten. Nadat de mussen vrijwel waren uitgeroeid, ruïneerden vervolgens insectenplagen van onder andere sprinkhanen de oogsten dusdanig dat een enorme hongersnood het gevolg was. Daarbij stierven naar schatting minstens 45 miljoen mensen. Het betekende tevens vrijwel de doodklap voor de toch al niet erg geliefde en uitermate goed eetbare Chinese hondenpopulatie.

Hong Kong

Het artikel in *Dogs* over de zeldzame Shar Pei bracht een hondenliefhebber uit Hong Kong, Matgo Law, op een idee. Niet alleen begon hij een fokprogramma met enkele in China en Hong Kong opgespoorde exemplaren, hij bracht in 1973 ook de hoofdredacteur van *Dogs* met een ingezonden brief op de hoogte van zijn reddingscampagne en verzocht om hulp. Hierdoor was de Shar Pei in een klap bekend en gewild in Amerika. Het regende bestellingen voor puppy's en volwassen honden om mee te kunnen fokken. De vraag was veel groter dan waaraan Matgo Law op dat moment kon voldoen: hij beschikte slechts over een handjevol honden. Na een intensieve speurtocht vond hij nog wat goed gelijkende honden in Taiwan en Macao. Gaandeweg vonden hierdoor de door Matgo Law gefokte Shar Pei's hun weg naar Amerika en later ook naar Europa. Tegelijkertijd werd hun status opgefleurd met hypothesen over een verleden als waak- en vechthond.

Rimpels

Doordat de Shar Pei door zijn zeldzaamheid een exclusief en duur ras was, werden al heel snel de wat meer afwijkende kenmerken zoals het hier en daar rimpelige vel en de blauwe tong het handelskenmerk van het ras. Vooral de rimpels op hun kop maakten puppy's onweerstaanbaar schattig en waren dus uitstekend voor de verkoop: hoe rimpeliger hoe beter. Terwijl de oorspronkelijke Shar Pei een normale snoet (*bone-mouth*) had en een strakke vacht met enkele rimpels, werden nu door selectie op rimpeligheid honden gecreëerd die er uit zagen alsof ze een klein nijlpaardje waren, gehuld in een wijd opgestroopt gewatteerd jasje met afgezakte kniekousen. Een afwijking in het chromosoom 13 vlak boven het HAS2 gen is verantwoordelijk voor een excessieve ophoping van hyaluronan (HA) in de huid. Dit zorgt voor het abnormale rimpelvel en de nijlpaard-snoet (*meat-mouth*).

Auto-immuunziekte

Een zeer onprettige bijeenkomstigheid hiervan is echter dat deze afwijking ook verantwoordelijk is voor een auto-immuunziekte, waaraan de rimpelige (*meat-mouth*) Shar Pei's in meer of mindere mate lijden: *Familial Shar-Pei Fever* (FSF). Hierbij krijgen de honden plotseling hoge koorts (39-41 graden of hoger). Zonder maatregelen om de koorts omlaag te krijgen, kunnen de koortsaanvallen 24-36 uur aanhouden. Bijkomende verschijnselen kunnen ontstekingen en zeer pijnlijke zwellingen zijn van de gewrichten (met name van het spronggewricht) en de snuit zijn. Ook buikpijn, misselijkheid en diarree kunnen optreden. Een bijkomende complicatie van de ziekte kan amyloidosis zijn, waarbij zich een overmaat aan bepaalde eiwitten in organen - zoals de lever of de nieren - ophoopt, waardoor de hond kan komen te overlijden aan acuut lever- of nierfalen. Hoe rimpeliger een Shar Pei is, hoe groter het risico op zeer ernstige FSF-ellende, die bij de oorspronkelijke, amper gerimpelde (*bone-mouth*) Shar Pei niet voorkomt.

Zwabber

Ook de Puli is vaak slachtoffer van zijn, door mensen grappig gevonden, uiterlijk als levende zwabber of mop, zij het in een veel minder ernstige vorm. De uit lange vervilte koorden bestaande vacht kan hem, wanneer deze niet wordt ingekort, het goed kunnen zien en bewegen behoorlijk verhinderen.

De vervilte koorden zijn het gevolg van het langzame doorgroeien en in elkaar draaien van de onder- en bovenvacht. Het duurt een aantal jaren en heel veel onderhoud eer de vacht in nette koorden tot aan de grond reikt, zoals te zien is bij show-puli's. Daarvoor moeten de ondervacht en de bovenvacht wel in de juiste verhouding aanwezig zijn, want bij te weinig ondervacht ontstaan geen koorden en bij te veel ondervacht breken de koorden gemakkelijk af. Er is dan ook, sinds de Puli een echte showhond is geworden, in toenemende mate geselecteerd op een vacht waarbij dergelijke lange koorden kunnen ontstaan. Aangezien viezigheid en urine gemakkelijk in de lange koorden blijven zitten, worden Puli's veelvuldig blootgesteld aan langdurige wasbeurten. Het duurt vele uren en veel werk om vervolgens de vacht weer goed droog te krijgen; een vereiste omdat anders gemakkelijk allerlei huidproblemen en -irritaties op kunnen treden.

Vervilt

De naam Puli (meervoud Pulik) werd in Hongarije in vroeger tijden gebruikt voor iedere herdershond: zowel voor de honden die op de weidse Hongaarse poesta's (steppen) herders hielpen met het hoeden van schapen, als voor de honden die leefden op de boerderij. Ze waren er in allerlei maten, van klein tot groot. De hondjes waaruit het ras is voortgekomen, hadden meestal alleen bij de achterpoten en staart langere koorden. Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw zagen ze er eerder uit als een schapendoes waarvan delen van de vacht verwaarloosd en vervilt was, dan als de zwabber van nu. Ook hadden zij een lange afhangende staart en niet een over de rug gedragen staart zoals tegenwoordig.

Dierentuin

Toen Hongarije na de Eerste Wereldoorlog in 1918 zelfstandig werd, aanvankelijk als republiek en vervolgens als monarchie met een 'vacante kroon' onder de leiding van de autocratische admiraal Miklós Horthy, bloeide het nationalisme op. De Hongaren die in het Habsburgse Rijk eeuwenlang door de Oostenrijkers onderdrukte tweederangs burgers waren geweest, grepen nu ook de kans om hun eigen nationale hondenrassen te ontwikkelen. Een Hongaarse hoogleraar diergeneeskunde, Emil Raitsits, en de directeur van de dierentuin in Boedapest, Adolf Lendl, begonnen een fokprogramma voor de Puli. Op het platteland werden honden uitgezocht en opgekocht en er werd een deel van de dierentuin heringericht om de honden te kunnen fokken en tentoonstellen. Ook werden de honden onder een kennelnaam geregistreerd: Allart-kert, de naam van de dierentuin in Boedapest. Raitsits stelde ook de eerste rasstandaard op. Zijn fokproducten vonden vervolgens hun weg naar allerlei fokkers in binnen- en buitenland, met name Amerika; al bleef het buiten Hongarije een zeldzaam en onbekend ras.

Allegaartje

Terwijl er rond 1920 op de poesta's een allegaartje aan herdershonden met warrelige, al dan niet verviltende koorden-vachten rondliep, begon Raitsits er systeem in aan te brengen. Daardoor zouden de Komondor, Puli en Pumi uitgroeien tot aparte rassen. De rasnaam Puli werd gereserveerd voor de kleinere schapsherdershonden in verschillende groottes met een maximum hoogte van 48 centimeter. Ze hadden hangende oren en een donkere zwart-rode of grijze vacht die deels in vervilte koorden uiteen viel. De grootste Puli's werden ook gebruikt voor politiehondenwerk. Nog in 1950 hielden veterinaire inspecteurs, wanneer ze de afgelegen delen van de poesta's bezochten, hun ogen open voor Puli's die geschikt zouden zijn als politiehond in de stad. De Puli's van de poesta's stonden bekend als nogal eigenzinnig en waren uitermate actief en beweeglijk. Ook hadden Puli's sterk de neiging om te gaan zwerven. Daarom kregen ze vaak een soort hoepel omgebonden, die tegen hun poten aansloeg als ze er vandoor wilden galopperen.

Genetische afwijking

Ook de Thaise Ridgeback kan te maken krijgen met gezondheidsproblemen ten gevolge van zijn exotische uiterlijk. De *ridge* wordt veroorzaakt door een dominant verervende genetische afwijking waarbij vier (verdubbelde) genen betrokken zijn. Deze genen (FGF3, FGF 4, FGF19 en ORAOV1) zijn onder meer betrokken bij de embryonale aanleg van de haarfollikels en de neuralebuis. Zij zijn er vrijwel zeker verantwoordelijk voor dat de haren op het deel van de rug langs de ruggengraat een andere kant op groeien dan de rest van de haren

en zo een duidelijk zichtbare *ridge* vormen. Zij zorgen er ook voor dat de Thaise Ridgeback getroffen kan worden door de erfelijke - maar wel goed operabele – afwijking, ‘dermoid sinus’. Hierbij gaat er in de embryonale fase iets mis bij de scheiding tussen de cellen die het ruggenmerg gaan vormen en de cellen die de huid gaan vormen. Daardoor blijft er in de huid een opening bestaan die als een soort kanaaltje of tunneltje door kan lopen tot aan het ruggenmerg. Deze kan gaan ontsteken, wat soms tot allerlei nare complicaties kan leiden, zoals myelitis en meningitis. Wanneer een dermoid sinus niet wordt onderkend en behandeld, kan deze afwijking in ernstige gevallen dus dodelijk zijn of tot verlamming leiden.

Drie plaatsen

Honden met de genafwijking die de *ridge* veroorzaakt, zijn slechts op drie plaatsen in de wereld aangetroffen: in Zuid-Afrika, Thailand en Vietnam. Daarom is vaak verondersteld dat de Rhodesian Ridgeback verwant zou zijn met de Aziatische Ridgebacks en zelfs oorspronkelijk vanuit Azië mee naar Afrika zou zijn genomen. Uit DNA-onderzoek is echter gebleken dat de Afrikaanse en Aziatische Ridgebacks slechts in de verre verte verwant zijn. Het gaat dus waarschijnlijk om onafhankelijk van elkaar ontstane mutaties.

Enkele honden met een *ridge* van het Vietnamese eiland Phu-Quoc werden eind 19^e eeuw tentoongesteld in de dierentuin in Parijs. Ze trokken onmiddellijk de aandacht van de Europese kynologen. De Nederlandse graaf Henri van Bijlandt rekende ze tot de greyhounds en stelde zelfs een rasstandaard op. Ook in het *Dogs of all nations* uit 1915 werden ze omschreven als een zwaar gebouwd soort greyhound, waarbij de blauw-zwarte tong en vooral de lichte, roodachtige ogen hen een wild en woest (*savage*) aanzien gaf.

Schimmig

Van de Thaise Ridgeback had echter niemand ooit gehoord, tot deze ineens in de jaren zeventig op het toneel verscheen en in 1993 voorlopig en in 2003 definitief erkend werd door de FCI. De documentatie van de achtergrond van het ras is uitermate schimmig. Het tijdstip van de ‘ontdekking’ in de jaren zeventig, de fokkerij van de honden door Taiwanese fokkers, de tong met blauwe vlekken, de ‘schattige’ – en bij de fokkerij steeds geprononceerder wordende- rimpels in het voorhoofd, de overeenkomsten met de – niet erkende, maar wel als ouder ras bekend staande - Phu Quoc Ridgeback, doen echter vermoeden dat de zoektocht van Chinese en Taiwanese hondenfokkers naar honden die als basis voor Shar Pei konden dienen, hebben geleid tot de creatie van dit nieuwe ‘oude’ ras. Wellicht hebben de fokkers willen meeliften met het grote en ook commercieel aantrekkelijke succes van de Shar Pei in Amerika. Voor zeldzame honden worden in Amerika immers grote bedragen, vaak enkele duizenden dollars, neergelegd.

Wetenschappelijke literatuur:

Olsson, M. et al. (2011). A Novel Unstable Duplication Upstream of HAS2 Predisposes to a Breed-Defining Skin Phenotype and a Periodic Fever Syndrome in Chinese Shar-Pei Dogs. *PLoS Genetics* 7 (3). e1001332.

Parker, Heidi G. (2012). Analyses of modern dog breeds. *Mammalian Genome* 23, 19-27.

PHU-QUOC GREYHOUND

Color: Reddish-fawn with black muzzle and with dark strip down the back.
 Height: 21 in. Weight: 40 lbs.

This is a heavy kind of greyhound with a long, slightly domed skull, broad muzzle, jaw is long and powerful, lips and tongue black and with reddish eyes giving him a savage expression. The ears are carried erect, shell shaped and somewhat pointed. He is coarse in body, very long and flexible in neck, with broad and strong loins. The tail is short, very movable and carried curled over the back. The coat on the body and legs is very short and dense, and this dog is peculiar and different from any other kind in that the hair on the back grows the wrong way, and is much longer and harder there than on the rest of his body.